

Türk Haber Ajansları Birliğinin Geleceği: İmkânlar ve Meydan Okumalar

The Future of the The Alliance of Turkic News Agencies: Opportunities and Challenges

Araştırma Makalesi / Research Article



Sorumlu yazar/
Corresponding author:
İsmail Çağlar

ORCID:
0000-0003-0214-4166

Geliş tarihi/Received:
25.02.2025

Son revizyon teslimi/Last
revision received:
21.05.2025

Kabul tarihi/Accepted:
12.06.2025

Yayın tarihi/Published:
28.07.2025

Atıf/Citation:
Çağlar, İ. (2025). Türk Haber
Ajansları Birliğinin geleceği:
İmkânlar ve meydan
okumalar. *İletişim ve
Diplomasi*, 14, 5-22.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1646066

İsmail ÇAĞLAR¹

ÖZ

Batı merkezli haber akışının küresel bilgi ekosisteminde yarattığı dengesizlik, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) bünyesinde daha etkin bir medya ve iletişim iş birliği ihtiyacını belirgin şekilde ortaya çıkarmıştır. Bu gereksinim doğrultusunda, TDT çatısı altında medya ve iletişim alanında geliştirilen iş birliklerinin önemli bir unsuru olarak Türk Haber Ajansları Birliği (The Alliance of Turkic News Agencies /ATNA) kurulmuştur. ATNA, etkin bir bölgesel haber ajansı birliği olma potansiyeline sahip olmakla birlikte, bir dizi meydan okumayla da karşı karşıyadır. Meydan okumaların başında, ortak iletişim dili olarak Türkçenin konumu ve kullanımı, farklı Türk devletlerindeki medya sektörlerinin kendine özgü gelişmişlik düzeyleri ve genel durumları gelmektedir. Bunlar, Türk Haber Ajansları Birliğinin önündeki temel zorlukları teşkil etmektedir. Diğer yandan, haber ajansları arasında küresel ölçekte gözlemlenen birlik ve iş birliği kurma eğilimi ve Türk dünyasında farklı alanlarda her geçen gün artış gösteren iş birlikleri, Türk Haber Ajansları Birliğinin önündeki en önemli fırsatlar olarak değerlendirilmelidir. Bu imkânlar, birliğin gelişimini destekleyecek güçlü bir zemin sunmaktadır. Sonuç olarak Türk Haber Ajansları Birliği, yalnızca başarılı ve verimli bir haber ajansı birliği olma yolunda önemli bir adım değil, aynı zamanda Türk Devletleri Teşkilatı kapsamında medya, iletişim ve enformasyon alanlarındaki diğer iş birliklerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için de kritik bir öncü girişim niteliğindedir. ATNA'nın başarısı, TDT'nin genel iletişim stratejisine de önemli katkılar sağlayacaktır.

¹ Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul, Türkiye, smcaglar@gmail.com

Anahtar Kelimeler: ATNA, haber ajansları, Türk Devletler Teşkilatı, medya işbirliği, bilgi dengesizliği

ABSTRACT

The information imbalance created by Western-centric news flow within the global information ecosystem has underscored the urgent need for more effective media collaboration within the framework of the Organisation of Turkic States (OTS). The Alliance of Turkic News Agencies (ATNA) has been established as a significant component of the evolving media and communication partnerships within the OTS, to address this need. While ATNA has the potential to become an effective regional news agency alliance, it also faces various challenges. Key considerations that pose obstacles include the status and utilisation of Turkish as a common communication language across member states, and the varying levels of development and general conditions of the media sectors within individual Turkic states. These factors constitute substantial hurdles for the Alliance of Turkic News Agencies. However, the growing global trend of news agencies forming alliances and partnerships, coupled with the increasing cooperation in various fields within the Turkic world, presents significant opportunities for ATNA. These favourable conditions provide a strong foundation to foster the growth of the association. Ultimately, the association not only stands as a valuable initiative with the potential to become a successful and efficient news agency alliance, but it also performs a crucial role in advancing and strengthening other media, communication, and information partnerships within the framework of the Organisation of Turkic States.

Keywords: ATNA, news agencies, Organisation of Turkic States, media cooperation, information imbalance

EXTENDED ABSTRACT

The global information ecosystem has long been dominated by a Western-centric news flow, creating an imbalance that affects how events are reported and perceived. This imbalance has led to increased efforts among Turkic states to develop their own media networks and enhance cooperation. In this context, the Association of Turkic News Agencies (ATNA) was established under the framework of the Organisation of Turkic States (OTS) as a crucial step toward fostering collaboration among official news agencies in the Turkic world. ATNA has the potential to become an influential regional news agency alliance, but it also faces significant challenges that must be addressed to ensure its effectiveness and sustainability.

One of the key challenges ATNA faces is the role of Turkish as a common language in media communication. While Turkish is the historical and cultural link among Turkic states, it is not yet fully established as a lingua franca for intergovernmental and media cooperation. ATNA currently conducts its meetings in English, reflecting the linguistic diversity of its member states. This situation raises concerns about the long-term feasibility of Turkic-language news integration and whether ATNA can function efficiently without a stronger linguistic framework. Another challenge comes from the varying levels of media sector development across OTS member states. Some Turkic countries have well-established, internationally recognised news agencies, while others are still developing their media infrastructures. Differences in press freedom, editorial policies, and regulatory frameworks also present obstacles to establishing a unified and cooperative news agency network.

Despite these challenges, ATNA benefits from significant opportunities. The global trend of news agencies forming alliances provides a strong precedent for regional collaboration. Across the world, organisations such as the European Alliance of News Agencies (EANA), the Federation of Arab News Agencies (FANA), and the Organisation of Asia-Pacific News Agencies (OANA) have demonstrated that regional cooperation in news dissemination can be highly effective. ATNA can follow a similar path to strengthen its role in the global media landscape. Additionally, OTS's political commitment to media cooperation ensures that ATNA has institutional support from member states. Regular media forums, intergovernmental meetings, and bilateral agreements among Turkic nations have already laid the groundwork for increased collaboration in journalism and information exchange.

ATNA's most important potential contribution is reducing dependency on Western news agencies for information about the Turkic world. Historically, many news stories concerning Turkic countries have been filtered through Western perspectives, often leading to biased or incomplete portrayals. By facilitating direct news exchange among Turkic states, ATNA can provide a more authentic, localised perspective on regional affairs, ensuring that Turkic voices are represented more accurately on the global stage.

The role of media in shaping national and regional identities has been widely recognised, particularly in the development of national consciousness. In Europe, for example, media and communication networks played a crucial role in reinforcing the idea of a shared European identity, even before the formal establishment of the European Union. Similarly, ATNA has the potential to contribute to the development of a shared Turkic identity by promoting greater media exchange, cultural storytelling, and historical narratives that emphasise commonalities among Turkic states.

For ATNA to succeed, continued political will and strategic planning will be essential. As one of the key initiators of this alliance, Türkiye plays a leading role in shaping ATNA's trajectory. If supported effectively, ATNA can bridge the gap between different media

ecosystems in the Turkic world, create training programs to enhance journalistic collaboration, and standardise news-sharing practices among its member agencies. These steps will help strengthen Turkic media cooperation, making ATNA a sustainable and influential player in regional and global news networks.

In conclusion, ATNA represents an important step toward strengthening media and communication collaboration within the Turkic world. While it faces structural and linguistic challenges, the growing cooperation among Turkic states, the increasing importance of regional media alliances, and the need for a more balanced global news ecosystem provide strong incentives for its development. By leveraging its opportunities and addressing its challenges strategically, ATNA has the potential to become a major force in shaping Turkic media narratives, ultimately contributing to a more diverse and balanced global information order.

Giriş

Haber ve bilgi akışındaki Batı merkezlilik, sıklıkla akademik ve popüler tartışmanın konusu olmuştur (İbrahim, 2008; Ekdale, 2021; Lander ve Past, 2002). Toplumların, yani başında meydana gelen gelişmeleri, kilometrelerce öteden ve azımsanmayacak sayıdaki gelişmede de okyanus aşırı yerlerden gelen habercilerin filtresinden takip etmek ve görmek zorunda kalması, sık sık bir eşitsizlik türü olarak görülmüştür. Bu eşitsizlik ve doğurduğu hegemonyanın sonuçlarını ortadan kaldırmak için son yıllarda Türkiye’de medyanın ciddi bir uluslararasılaşma eğiliminde olduğu gözükmemektedir. Kamu ve özel sektörden birçok haber kuruluşu yurt dışında daha çok muhabir bulundurmakta ve hizmet verdiği dil sayısını her geçen gün artırmaktadır (Özkır, 2020, s. 232; İlaslan ve Sümer, 2023, ss. 345-346; Öksüz ve Budak, 2022, s. 436).

Türkiye’nin Türk dünyası ile ilişkileri de son zamanlarda sıklıkla gündeme gelen bir konu olmuştur. İlk başlarda daha zayıf seviyelerde ilerleyen Türk dünyası ile ilişkiler, Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi toplantılarının 2009’da Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyine (Türk Konseyi) evrilmesi ile daha somut ve gerçekçi bir zemin kazanmıştır. 10 Nisan 2021’de İstanbul’da gerçekleştirilen 8. Türk Konseyi Zirvesi’nde kuruluşun adı Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) olarak değiştirilmiştir. Bugün Türk devletleri arasındaki ticaret hacmi günden güne artmakta, medya, bilişim teknolojileri, enerji, eğitim ve savunma gibi birçok alanda somut iş birliği gelişmektedir (Ağır ve Aksu, 2024; Altun, 2023; Budak ve Terzi, 2021). Medya ve iletişim, Türk devletleri arasındaki iş birliğinin taşıyıcı alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda, medya ve iletişim alanındaki diğer iş birliklerinin yanında 6 Kasım 2023’te İstanbul’da Anadolu Ajansı ev sahipliğinde Türk Haber Ajansları Birliği (ATNA) kurulmuştur.

Bu çalışma, daha önce dünyanın farklı bölgelerini kapsayacak şekilde kurulmuş olan haber ajansı birlikleri hakkında bilgi verdikten sonra TDT kapsamında yapılan

medya ve iletişim iş birliklerini anlatacaktır. Daha sonra ATNA'nın oluşumu ve kurumsal yapısı ele alınacaktır. Devam eden bölümlerde Türkçenin henüz tam anlamı ile Türk dünyasının ortak iletişim dili olmaması ve Türk dünyasındaki medya sektörünün durumu karşısında ATNA'nın durumu tartışılacaktır. Bunların yanında haber ajanslarının küresel düzlemde sergilediği birikleşme eğilimi ve Türk dünyasında artan iş birliğinin, ATNA için doğurduğu fırsatlar değerlendirilecektir. Neticede bir haber ajansı birliği olarak ATNA'nın Türk dünyası içindeki imkânı ve misyonu incelenecektir.

Bölgesel Haber Ajansı Birlikleri

Haber ajansları dünya genelinde bilgi akışının sağlanmasında kritik bir role sahip olmuştur. Özellikle dijitalleşme ve küreselleşme süreçlerinin hızlandığı son yıllarda, bu ajansların işleyişi ve yapıları da büyük değişimlerden geçmiştir. Bu süreçte, bölgesel haber ajansı birlikleri, küresel bilgi akışı karşısında daha güçlü bir yerel temsil sağlamak amacıyla önemli bir işlev üstlenmişlerdir. Bölgesel iş birlikleri, hem haber ajanslarının varlığını sürdürmesi hem de yerel haberin küresel ağlarla entegrasyonu için kritik öneme sahiptir.

Küresel haber ajanslarının yanı sıra, bölgesel düzeyde kurulan haber ajansı birlikleri de haberlerin daha geniş kitlelere ulaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Avrupa Haber Ajansları Birliği (European Alliance of News Agencies/EANA) 1956 yılında kurulmuştur ve bugün 30'dan fazla Avrupa ülkesindeki ajansı bünyesinde barındırmaktadır. EANA, üyeleri arasındaki haber paylaşımını güçlendirmeyi ve basın özgürlüğü ile tarafsız haberciliği teşvik etmeyi amaçlar. EANA, bölgesel düzeyde haber ajansları arasında deneyim ve bilgi paylaşımı sağlayarak üyelerinin kapasitesini artırmayı hedefler. Aynı zamanda dijitalleşme ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan zorluklara karşı dayanıklılığı artırmak için stratejik iş birlikleri kurmaktadır. EANA küresel haber akışını kontrol eden birçok batılı haber ajansının üye olduğu en önemli haber ajansı birliklerinden biridir (Haase, 2008, s. 37).

Diğer bir büyük bölgesel haber ajansı birliği olan Arap Haber Ajansları Birliği (Federation of Arab News Agencies/FANA), 1975 yılında kurularak Arap ülkeleri arasında haber paylaşımını ve iş birliğini artırmayı amaçlamıştır. FANA, özellikle ortak kültürel ve siyasi bağları olan Arap dünyasında medyanın gelişimine katkıda bulunma ve haber paylaşımını hızlandırarak bölgesel iş birliğini güçlendirme iddiasındadır (Bumpus, 1979, s. 23).

Asya-Pasifik Haber Ajansları Birliği (Organization of Asia-Pacific News Agencies/OANA), 1961 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/UNESCO'nün girişimiyle kurulmuş olup, Asya ve Pasifik bölgesindeki haber ajansları arasında iş birliği sağlamayı hedeflemektedir. OANA, 43 ülkeden 44 ajansı bir araya getirerek bölgedeki haberlerin uluslararası alana taşınmasını kolaylaştırmaktadır.

Karayip Medya İş Birliği (Caribbean Media Corporation/CMC), 2000 yılında kurulan ve Karayipler bölgesindeki haber ajansları arasında iş birliğini geliştiren bir başka bölgesel ajans birliğidir. CMC, bölgedeki küçük ve gelişmekte olan ülkelerin medya kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlamakta ve yerel haberlerin uluslararası medyada yer bulmasını sağlamaktadır. Bu ajans, aynı zamanda gazetecilik standartlarını yükseltmeye yönelik eğitim programları ve atölye çalışmaları düzenleyerek bölgedeki haber akışını iyileştirmektedir (Storr, 2016, s. 50).

Son olarak, Latin Amerika ve Karayip Haber Ajansları Birliği (ULAN), Latin Amerika'daki haber ajansları arasında 1981 yılında kurulmuş olan bir iş birliği ağıdır. Bu birlik, Latin Amerika ülkeleri arasında kültürel ve siyasi haber paylaşımını güçlendirirken, aynı zamanda bölgesel haberlerin dünya genelinde daha görünür olmasını sağlamayı hedeflemektedir. ULAN, bölgesel iş birlikleri ve medya politikalarının geliştirilmesi konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Avila ve Valdizan, 2013, s. 26; Muhr, 2013, s. 20).

Bu örneklerden de görülebileceği gibi dünyanın farklı bölgelerinde bölgesel haber ajansları birlikleri kurulmuştur. Bunlar arasında EANA gibi ortak iletişim diline sahip olmayan, çok daha geniş bir bölgeye yayılmış ajanslar olduğu gibi, FANA gibi ortak iletişim diline sahip olanlar da vardır.

Türk Devletler Teşkilatı Kapsamında Medya İş Birlikleri

TDT, medya alanında geniş kapsamlı iş birliği çalışmaları yürütmektedir. Üye ülkeler arasında medya iş birliğini artırmak, dezenformasyonla mücadele etmek ve Türk kültürünün dünya çapında tanıtılmasını sağlamak, TDT'nin medya alanındaki iş birliklerinin amaçları olarak ortaya çıkmaktadır.

TDT bünyesinde düzenli olarak gerçekleştirilen Medya ve Enformasyondan Sorumlu Bakanlar ve Üst Düzey Yetkililer Toplantıları medya alanındaki iş birliğini kurumsal düzeyde sağlamlaştırmaktadır. Medya ve Enformasyondan Sorumlu Bakanlar ve Üst Düzey Yetkililer Toplantısı'nın ilki 18 Ağustos 2015'te gerçekleşmiş ve medya alanında yapılacaklara dair kapsayıcı kararlar alınmıştır. (Türk Devletleri Teşkilatı, 2020). Bu çerçevede, Uluslararası Türk Haber Kanalı'nın kurulmasına yönelik bir konsept belgesi onaylanmış, üye devletlerin ulusal televizyon kanalları ve resmî haber ajansları arasında iş birliği anlaşmaları imzalanmıştır. İlk toplantısı 2015'te Bakü'de yapılan Medya ve Enformasyondan Sorumlu Bakanlar ve Üst Düzey Yetkililer Toplantısı'nın dördüncüsü 2022'de İstanbul'da, beşincisi 2023'te Bışkek'te düzenlenmiştir. Toplantıların ana gündem maddeleri dezenformasyonla mücadele, ulusal medya kanallarının iş birliği ve Türk dünyasının ortak medya platformlarının geliştirilmesidir. Bışkek'te gerçekleştirilen beşinci toplantıda dezenformasyona karşı ortak hareket etme kararı verilmiş ve medya kurumları arasında daha sıkı bir iş birliği öngörölmüştür (Anadolu Ajansı, 2023). Bu toplantılarda alınan kararlardan oluşan sonuç bildirgeleri, medya kuruluşları arasında haber değışimi, medya profesyonellerine yönelik eğitim programları, Türk Devletleri Teşkilatı Gazeteciler Derneğinin ku-

rulması gibi önemli adımları kapsamaktadır. Ayrıca medya mensupları arasında deneyim paylaşımının artırılması ve üye devletlerin kültürlerinin tanıtılması amacıyla görsel ve işitsel içeriklerin çeşitlendirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır (Türk Devletleri Teşkilatı, 2023).

Bakanlar ve Üst Düzey Yetkililer Toplantılarına ek olarak 2021 yılında İstanbul'da Türk Konseyi Medya Forumu düzenlenmiştir. Bu forumda, dijital medya ve dezenformasyonla mücadele gibi konular ön plana çıkmış, üye ülkeler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik kararlar alınmıştır. Forumda ayrıca medya organları arasında daha fazla içerik paylaşımına yönelik adımlar atılmıştır. Sonuç bildirgesinde, dijital medya platformlarının güçlendirilmesi, ortak içerik üretiminin teşvik edilmesi ve dezenformasyonla mücadele gibi konulara ağırlık verilmiştir. Ayrıca TDT Medya Forumu'nun, gelecekte medya ve iletişim alanında üye ülkeler arasındaki iş birliklerini artırmaya yönelik bir temel teşkil edeceği vurgulanmıştır (Altun, 2023, s. 10).

TDT'nin medya ve iletişim alanındaki iş birliğine verdiği önemin bir göstergesi olarak TDT Beşinci Zirvesi'nin ana teması "Medya ve Enformasyon Alanında İş birliği" olmuştur (Türk Devletleri Teşkilatı, 2024). Zirvede medya ve enformasyonun uluslararası ilişkilerdeki stratejik rolü değerlendirilmiş ve Türk dünyasının medya gücünü ortak bir platformda birleştirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Zirve sonunda yayımlanan sonuç bildirgesinde, medya iş birliği alanındaki çabaların yoğunlaştırılması gerektiği ifade edilmiştir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2024).

TDT'nin geleceğe dönük hedefleri, Türk Dünyası 2040 Vizyonu belgesinde geniş kapsamlı olarak belirtilmiştir. Bu belgeye göre, Türk dünyasında medya iş birliği ve kültürel içeriklerin uluslararası düzeyde tanıtılması öncelikler arasındadır. 2040 Vizyonu üye ülkeler arasında medya eğitimi, medya güvenliği ve dezenformasyona karşı mücadele gibi alanlarda güçlü bir iş birliği kurulmasını içermektedir. Vizyon belgesi, medya profesyonellerinin karşılıklı hareketliliğini artırmayı ve medya kuruluşları arasında daha fazla iş birliği yapılmasını öngörmektedir. Türk devletleri arasındaki ortak medya projeleri hem bölgesel iş birliğini desteklemekte hem de Türk kültürünün küresel düzeyde tanıtılmasına katkı sağlamaktadır (Türk Devletleri Teşkilatı, 2021).

6 Kasım 2023'te İstanbul'da Anadolu Ajansı ev sahipliğinde ATNA'nın kuruluşunun ilan edilmesi, medya ve iletişim alanında Türk devletlerinin iş birliği açısından önemli bir dönüm noktasıdır. ATNA'nın kuruluşu; medya iş birliği kapsamında faaliyet alanı dikkatlice belirlenmiş, çerçevesi çizilmiş, somut iş birliğine dönük ve icracı bir yapının hayata geçmesi açısından dikkat çekicidir.

Türk Dünyası Haber Ajansları Birliği'nin Oluşumu ve Kurumsal Yapısı

ATNA, TDT'ye üye ülkelerin resmî haber ajanslarının oluşturduğu bir haber ajansı birliğidir. ATNA kuruluş tüzüğü'nün altıncı maddesine göre Birliğe üyeliğin birinci şartı

Türk Devletleri Teşkilatı üyesi ülkelerin resmî haber ajansı olmaktadır. Türkiye'den Anadolu Ajansı, Azerbaycan'dan Azertac, Kırgızistan'dan Kabar, Kazakistan'dan Kazkontent ve Özbekistan'dan Uza, ATNA'nın kurucu üyeleridir. TDT'nin bütün üyelerinin ATNA'nın kurucusu olduğu gözükmemektedir. ATNA'ya oy hakkına sahip olmadan gözlemci üye de olunabilmektedir (ATNA Tüzüğü 7. Madde). Ancak TDT'nin gözlemci üyeleri olan Macaristan, Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, ATNA'da gözlemci üye statüsünde yer almamaktadırlar. Anadolu Ajansı Stratejik İletişim ve Marka Yönetimi Direktörü Dr. Hazal Duran'ın aktardığına göre, Macaristan'ın üyelik başvurusu alınmış ve ilk toplantıda olumlu olarak karara bağlanması beklenmektedir. Türkmenistan ise üyelik noktasında olumlu irade beyanında bulunmuştur. Son olarak ATNA yönetimi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin üyeliğine olumlu yaklaşmakla birlikte ülkenin diplomatik statüsünden dolayı karar sonraki toplantılara bırakılmıştır (Hazal Duran ile yapılan kişisel görüşme 03.10.2024). ATNA üyelik şartları arasında, üye ajansların yayınlarında ve tüzüklerinde basın özgürlüğüne aykırı, ayrımcı, nefret söylemi ve ideolojik içeriklerin yer almaması şartı (ATNA Tüzüğü 6. Madde) dikkat çekicidir. Bu yönüyle ATNA, kuruluş iddiası düzleminde sadece TDT üyeliğini yeterli görmemekte, habercilik etiğine de göndermede bulunmaktadır.

ATNA Tüzüğüne göre Birliğin idari yapısı genel kuruldan, yürütme kurulundan ve genel sekreterden oluşmaktadır (ATNA Tüzüğü 15. Madde). Genel Kurul, Birliğin en yetkili ve güçlü karar organıdır. Birliğe üye her ajans genel kurulda en üst düzey yöneticisi veya temsilcisi olmak üzere bir veya iki kişi ile temsil edilir (ATNA Tüzüğü 17. Madde). Birliğin yönetiminden sorumlu olan yürütme kurulu ise genel kurul tarafından seçilen yürütme kurulu başkanından, iki başkan yardımcısından ve yine genel kurul tarafından seçilen genel sekreterden oluşur (ATNA Tüzüğü 23. Madde). Yürütme kurulunun iki başkan yardımcısından biri, önceki dönem yürütme kurulu başkanırken diğeri, sonraki dönem yürütme kurulu başkanlığını üstlenecek kişidir (ATNA Tüzüğü 27. Madde). Böylece yürütme kurulunda dayanışmacı ve istişareci bir anlayış olması öngörülmüştür. Son olarak genel sekreter, üç yıllığına genel kurul tarafından seçilmektedir. Genel Sekreter, Genel Kurul ve İcra Kurulu'nun kararlarının uygulanmasından sorumludur (ATNA Tüzüğü 28. ve 29. Maddeler). Genel Kurul ve İcra Kurulu'nun görev süresi iki yılken, genel sekreterin görev süresinin üç yıl olması, yönetimdeki dayanışmacı ve istişareci ilkenin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Seçilen genel sekreterin birden fazla Genel Kurul ve İcra Kurulu ile vazife yapması öngörülmüştür. Böylece daha icracı olan Genel Sekreterlik üzerinden önceki ve sonraki Genel Kurul ve İcra Kurulları arasında köprü kurulması hedeflenmiştir.

Türkçenin Türk Dünyasının Ortak İletişim Dili Olması ve ATNA

Kurumsal yapısı yukarıda anlatıldığı şekilde tesis edilen ATNA, varlığını şüphesiz TDT üyesi ülkelerin iş birliği konusunda gösterdiği iradeye borçludur. Bunun yanında ATNA'nın başarılı ve verimli bir haber ajansı birliği olmak yolunda önünde bazı fırsatlar ve meydan okumalar vardır.

Türk dünyası tartışmalarının birçok noktasında olduğu gibi ATNA konusunda da Türkçenin ortak iletişim dili olması ilk akla gelen meselelerdendir. Türkçenin henüz Türk dünyası için tam anlamıyla ortak iletişim dili olmadığı vasatta kurulmuş olan ATNA'nın ne kadar etkili ve uzun ömürlü olacağı ciddi bir soru işareti olarak kuşku doğurmaktadır. Birlik toplantılarının hangi dilde yapılacağı -ki ATNA için bu, İngilizce olarak tespit edilmiştir- ve Birliğe üye haber ajanslarının haber ve bilgi alışverişini hangi dilde yapacakları gibi sorular ATNA'nın büyük medya okumalarıdır.

Tam bu noktada ortak iletişim dilinin farklı toplumların özellikle bilgi-iletişim alanında ortaklaşmasında oynadığı rolü gözden geçirmek faydalı olacaktır. Eğer ortak iletişim dilinin, bilgi ve iletişimin paylaşılması alanında bir ortak kimlik, kurum veya ağın inşası için gerek şart olduğu düşünülüyorsa bu sebep-sonuç ilişkisini baş aşağı etmek anlamına gelir. Ortak iletişim dili; genelde bilgi-iletişim alanındaki ortaklıkların, özelde ise ortak haber ajansının gerek şartı değil neticesidir. Haber ajansları düzleminde konuşursak, haber ajanslarının ulusal ortak kimliğinin oluşumunda yerelin bilgisini ulusala taşıyarak önemli bir işlev sahibi olduğu tespit edilmiştir (Boyd-Bartlett, 2011, s. 87). Bir diğer ifade ile haber ajansı, ortak iletişim dili dâhil, ortak kimliği oluşturan birçok faktörün etkinleştiricisidir. Tam da bu nedenle ulus devletler ekonomik açıdan sürdürülebilir olmamasına rağmen kimlik oluşumundaki stratejik öneminden dolayı ulusal haber ajanslarını farklı legal formasyonlarla destekler ve teşvik ederler. Bilgi ve haberin dağılımı sadece bir haberdar olma ya da öğrenme meselesi değil gerçekliğin hangi filtreden geçerek algılanacağına dair stratejik ve ortak kimliğe isabet eden bir tercihtir.

Bu ilişkiyi Türk dünyası platformuna taşıdığımızda Türkçenin henüz tam anlamı ile ortak iletişim dili olmaması nedeniyle sağlıklı bir iletişim ve haber akışının olamayacağını ve dolayısı ile ATNA'nın varlık ve faaliyet imkânının kısıtlı olduğunu ileri sürmek yukarıda bahsedilen baş aşağı etmek eylemine karşılık gelir. Ortak iletişim dilinin henüz yerleşmeyişi ATNA'nın imkânsızlığını değil bilgi ve iletişim alanında ATNA ve benzeri iş birliklerine duyulan acil ihtiyacı gösterir. Yazılı dil ve matbaanın yaygınlaşmasının toplumların ulus kimliği geliştirmesinde ne kadar önemli bir etken olduğu milliyetçilik ve ulus devlet oluşumu literatüründe yaygın olarak tartışılan bir konudur (Anderson, 2006; Bornman, 2013; Caviedes, 2003, ss. 250-252; Guibernau, 2004, s. 660). Buna göre tarih, din, kültür, ata vb. alanlarda kısmen veya çoğunlukla ortaklaşan toplumlar, matbaanın yayılmasından sonra ortak bir ulus kimliği geliştirmişler ve ortak iletişim diline sahip olabilmişlerdir. Ayrıca haber almanın matbaa/gazete hattının haricinde stratejik bir önemi bulunmaktadır. Bugün aynı ulus devlet sınırları içerisinde yaşayan toplumlar, haber alma imkânlarının gelişmediği zamanlarda birbirlerinden çok daha bağlantısız yaşarlar ve aralarında bir ortaklık tahayyül etmezlerdi. Başta matbaa ve gazete olmakla birlikte gelişen haber alma imkânları sayesinde birbirlerinden haberdar oldular (Calhoun, 2016 ss. 12-13). Böylece var olan ortaklıklarını ortak kimliğe dönüştürdüler. TDT üyesi ülkelerin kendi ulusal kimlikleri vardır. ATNA'nın böyle bir katkısının olması

mümkün değildir ve beklenmez. Ancak ATNA'nın, Türkçenin ortak iletişim dili olması na ve dolayısı ile Türk dünyası ortak kimliğine katkıda bulunması söz konusudur.

TDT'nin tüm faaliyetleri yanında, medya ve iletişim alanındaki faaliyetler ve özellikle ATNA gibi haberleşme ve bilgi akışını derinleştirmeyi amaçlayanlar, Türkçenin ortak iletişim dili olması için atılması gereken adımlardır. ATNA'nın sunduğu imkânlar sayesinde Türk devletleri birbirlerinden daha çok haberdar olacak, haberdarlık ilgi ve alakayı besleyecektir. Neticede bu ve benzeri diğer amiller sayesinde Türkçenin ortak iletişim dili olması süreci olumlu yönde etkilenecektir.

Türk Devletlerinde Medyanın Durumu

TDT'ye üye bazı ülkelerin medya ekosisteminin yeterince açık ve çok sesli olmaması, ATNA'nın işlerliği noktasında bazı soru işaretlerini gündeme getirmektedir. Bağımsızlığını yakın zamanda kazanmış, farklı siyasi şartlardan ve süreçlerden ötürü bir kısmı henüz dışa açılmaya başlamamış, bir kısmı ise temkin ve teenni ile dışa açılan Türk devletlerinde rekabetçi, yaygın ve çok sesli bir medya ekosisteminin olmaması anlaşılabilir bir durumdur. Bu durum ATNA'nın yaygınlaşması, etkin bir haber ajansı birliği olması, üye ajansların karşılıklı ilişki kurması açısından önemli bir meydan okumayı doğulamaktadır.

Öncelikle ATNA üyesi bazı ülkelerde medyanın Batılı siyasi yargılara göre yeterince “özgür”, “bağımsız”, “objektif” vb. olmadığı yargısını tahlil etmek gerekmektedir. Bu türden Batılı siyasi yargıların habercilik alanındaki tarihî seyrine bakmak, meselenin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Birinci Dünya Savaşı sürecinde Avrupa uluslarının çatışması ve rekabeti, medya organlarının ve haber ajanslarının bir diğer ülkenin medya organının haberini kullanma imkânını neredeyse bitirmiştir (Barth, 2014, s. 41). “Objektif haber” bu dönemde tedavüle girmiş, çıkış noktası itibarıyla oldukça subjektif bir söylemdir. Dolayısıyla bugün medyanın ve haberciliğin ayrılmaz parçası sayılan bu değerler, kökenlerini gazeteciliğe dair mesleki veya ahlaki kaygılardan almazlar. Bu değerlerin çıkış noktası oldukça pratik ve ekonomiktir (Barth, 2014, s. 35). “Objektif haber” daha çok kullanıcıya hitap eden, daha çok medya kuruluşunun alıp kullanacağı bir içerik olduğu için kıymetlidir. Objektif haber, herkesin üzerine istediği kıyafeti geçirebileceği bir cansız mankendir. Herhangi bir değer yargısı taşımayan objektif haberi kullanan farklı siyasi pozisyonlara, ulusal çıkarlara, ulusal kimliklere sahip medya organları, ona kendi çıkarlarına uygun “değerleri” giydirebilirler. Bu açıdan bakıldığında objektif haber haber ajansları için etik ya da mesleki bir mesele olmaktan çok ekonomik ve ticari bir gerekliliktir.

ATNA üyesi ülkelerin bu anlamda birbirleriyle ilgili objektivite perdesi arkasında saklamak isteyecekleri ihtilafları veya çatışmaları yoktur. Şüphesiz üye ülkelerin çıkarları ve pozisyonları birçok noktada farklılaşmaktadır. Ancak bu farklılıklar, üye ülkeler tarafından kabul edilmekte ve iş birliği bu farklılıkları paranteze alarak yürütölmeye çalışılmaktadır. ATNA üyesi ülkelerin TDT çatısı altındaki şimdiye kadarki iş birliklerinin genel seyri

de bu yaklaşıma uygundur. Devletler birbirlerinin egemenliklerine, özgün siyasi şartlarına, farklı ulusal çıkarlarına uygun; çatışma ve iş birliği alanlarının farkında, gerçekçi bir perspektif geliştirmişlerdir. TDT, Batı egemen uluslararası örgütlerdeki gibi üyelerine “aşkın değerler ve idealler” dayatan bir yapı değildir (Topsakal ve Zengin, 2021). Bu anlamda ATNA’ya üye ülkelerin herhangi birinin Batılı standartlarda “objektif” bir habercilik anlayışına sahip olmaması, iş birliği kapsamında sorunsallaştırılan bir durum değildir.

Bu siyasi gerçeğin yanında söz konusu haber ajansları olduğunda artan iş birliğinin gazetecilik standartlarını olumlu yönde etkilediği de bilinmektedir. Genelde TDT özelde ise ATNA çerçevesindeki ilişkiler geliştikçe üye ülkelerin medya ekosistemlerinin birbirleriyle etkileşimi de artacaktır. Habercilik alanındaki paylaşımlar, ortak faaliyetler, birbirlerinin haberlerini daha sık kullanmak için tesis edilecek standartlar, üye ülkelerdeki haberciliğin niteliğini de olumlu yönde etkileyecektir. Bölgesel, kültürel, siyasi haber ajansı birliklerin medya ekosistemlerinin dönüşümünün üzerinde olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Örneğin, Katalan Haber Ajansının kurulması ve diğer haber ajansları ile iş birliği içerisine girmesi, yeni bir Katalan haberci kuşağının yetişmesini de sağlamıştır (Boyd-Barett, 2011, ss. 90). TDT’ye üye ülkeler kendi aralarında ve özelde medya iletişim alanında ivmesi her gün artan bir iş birliği içerisinde. Bu iş birliğinin ATNA kurumsal çerçevesi altında yürümesi yapılacak karşılıklı toplantılar, eğitimler, haber iş birlikleri, ziyaretler gibi etkinliklerle gazeteciler ve medya ekosistemleri arasındaki etkileşimi artıracaktır. Artan etkileşimin ülkelerin medya ekosistemleri için Katalan örneğinde olduğu gibi olumlu doğrultuda bir hızlandırıcı etki doğurması beklenir.

Haber Ajanslarındaki Birlikleşme Eğilimi

Bu kısma kadar tartışılan meydan okumaların yanında şüphesiz ATNA’nın bir haber ajansı birliği olarak güçlenerek ve etkisini artırarak yoluna devam etmesi için olumlu etkisi olacak şartları da vardır. ATNA’nın en büyük imkânı, dijitalleşmeyle birlikte ulusal haber ajanslarının dünya çapında karşılaştığı sorunlara karşı geliştirdiği çözüm yollarıdır. Bunların başında global ölçekte haber ajanslarının birlikleşme eğilimi içerisinde olması gelmektedir.

Haber ajanslarının ne kadar yerel/millî, ne kadar uluslararası ve ne kadar ulus aşırı olacağı çok tartışılan konulardan bir tanesidir. Şüphesiz özellikle resmî haber ajansları düşünüldüğünde, ülkenin meselelerini vatandaşlara duyurmak vazgeçilemez ve yeri doldurulamaz sorumluluklardan ve varlık nedenlerinden bir tanesidir. ATNA inisiyatifinin başını çeken Anadolu Ajansının kuruluşu da benzer bir ihtiyaca cevap vermek içindir. Türkiye Cumhuriyeti, 1919-1923 yılları arasında devam eden işgale karşı verilen Millî Mücadele neticesinde 29 Ekim 1923 tarihinde kurulmuştur. Anadolu Ajansının kuruluş tarihi, 6 Nisan 1920, Millî Mücadele’yi yöneten Türkiye Büyük Millet Meclisinden 17 gün, Millî Mücadele’nin neticelenmesi ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nden ise üç yıl öncedir. İşgal altındaki Anadolu topraklarında Millî Mücadele devam ederken Anadolu

Ajansının kurulması, temelde bir gazetecilik merakı olmaktan çok millî mücadeleye destek olmak, millî mücadeleyi Anadolu'nun ücra köşelerine ve şüphesiz dünya kamuoyuna duyurmak gibi motivasyonlara dayanıyordu.

Keza TDT'ye üye diğer ülkelerin haber ajanslarının da benzer millî/yerel fonksiyonları vardır. Sovyetler döneminde kurulmuş olan bu ajanslar, Türk devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının akabinde millî bir hüviyete bürünmüşler ve yerel/millî haber ajansı fonksiyonunu icra etmeye başlamışlardır. Bugün de temelde bu fonksiyonu devam ettirmektedirler. TDT'ye mensup birçok ülke için bu ajanslar yegâne kurumsal haber alma organı olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu itibarla ülkenin resmî haber organı olma özelliği ağır basmaktadır. Bu denklemde uluslararasılaşma, hızlı ve etkin habercilik, bölgesel ve küresel bir haber ajansı olmak gibi diğer fonksiyonlar ikincil bir pozisyonundadır.

Şüphesiz söz konusu ajansların hiçbirinin yerel/millî fonksiyonlarının önemi tartışılmaz. Ancak dijital haber teknolojilerinin neden olduğu meydan okumayı göğüslemek için özellikle oyuna daha geç dâhil olmuş ajansların önündeki yol, bölgesel ajans birlikleri kurarak yola devam etmektir. Böylece kendi içeriklerini ulusaldan ulus aşırıya, yerelden bölgeye taşıyabilirler ve haber ajanslarının yerleşik rekabetçi yapısında kendileri için yeni bir yol açabilirler. Haber ajanslarının internet çağında yaşadıkları yerellik, bölgesellik ve globalite eksenli krizi tartışan bir çalışma, bütün haber ajanslarının ve özellikle yerleşik olmayanların bölgesel kültürel kimliklerini ön plana çıkartarak daha ulus aşırı faaliyetlere odaklanması gerektiğini ileri sürmektedir (Muro Benayas, 2011 s. 115). Bu tavsiyeyi takip ederek, birikleşen ve böylece yerel özelliklerini devam ettirirken uluslararası etkilerini artıran somut örneklerle de rastlanmaktadır.

Boyd-Barrett (2011, s. 90) 1930'larda, Avrupa'nın hâkim olduğu haber ajansı karteli çökünce, ulusal haber ajanslarının bölgesel ve karşılıklı iş birliklerini geliştirerek haber ağlarını genişlettiğini ifade eder. Şüphesiz bu genişlemenin, ülkelerin bölgesel, diasporik, siyasi ve ideolojik çıkarları ile paralel seyrettiğini de not eder. 1930'larda ve sonrasında Akdeniz Haber Ajansları Birliği, Arap Haber Ajansları Birliği, Avrupa Haber Ajansları Birliği, Asya Pasifik Haber Ajansları Birliğini mümkün kılan bu dinamik, günümüzde ATNA için de geçerlidir. Türk devletlerinin TDT ile ortaya koyduğu iş birliği iradesi, bilgi ve iletişim alanında 1930'larda haber kartelinin çökmesine benzer bir fırsat sunmaktadır. Türk devletleri, Türk dünyasından gelecek haber ve bilgi akışına açıktır. Bahsi geçen bölgesel ajansların hiçbirisi ortak dil temelinde, ulus devlet kimliğinden, farklı ulusal çıkarlardan vazgeçerek kurulmamıştır. Dolayısıyla TDT üyesi ülkelerin farklılaştıkları başlıklar ATNA'nın etkinliğine mâni değildir.

Bölgesel haber ajansı birliklerinin yerel ve/veya ulusal haber ajanslarına yaptığı katkıya bir örnek de Karayip Medya Şirketi olabilir. Karayip Medya Şirketi, başarısını bölgesel iş birliklerinin yerel/ulusal ajanslara sağladığı avantajlara borçludur (Boyd-Barrett, 2001, s. 21). Türk devletleri söz konusu olduğunda Karayipler, birikleşme eğilimini ve bu eğilimlerin olumlu neticesini göstermesi açısından iyi bir örnektir. Ek olarak, Türk

devletlerine daha yakın bir örneğe, Arap Haber Ajansları Birliğine yakından bakmak fikir verici olacaktır. Arap Körfezi'nden Kuzey Afrika'ya, Orta Doğu'dan Hicaz bölgesine kadar Arap coğrafyasının her bölgesinden toplam 18 üyesi bulunan birlik, ortak bir kimliğin, bu örnekte Arap kimliği, pek çok farklılığa rağmen haber ajansları alanındaki iş birliği için yeterli başlangıç zemini olduğunu göstermektedir. Bu açıdan ATNA için oldukça dikkate değerdir. Birliğin üyesi olan ülkelerin coğrafi konumları, etnik çeşitlilikleri ve ekonomik durumları birbirinden kıyasıya farklılaşmaktadır. Ancak bu farklılaşma birliğin kurulmasını ve işlemesini imkânsız hâle getirmemiştir. 2001 yılında UNESCO tarafından düzenlenen bir atölye çalışmasında birliğin yetkilileri, birliğe mensup haber ajanslarının ekonomik sıkıntılar, editöryal politikalar ve verimli yönetim konusunda birbirinin tecrübesinden faydalandığını ifade etmişlerdir (Boyd-Barrett, 2001, ss. 22-23). Arap Haber Ajansları Birliğini oluşturan ülkelerin farklılaştıkları çeşitli başlıklar, bir haber ajansı birliği çatısı altında toplanmalarına engel teşkil etmemektedir. Dolayısıyla ATNA'yı oluşturan Türk devletlerinin ortaklaştığı noktalar da bir haber ajansı birliği oluşturmak için yeterlidir. Arap Haber Ajansları Birliğinin 1965 yılında kurulup, 2001 yılında düzenlenen uluslararası bir atölye çalışmasında birliklerinin işleyişini tüm dünyaya anlattığı düşünülürse, Türk Devletleri Haber Ajansı Birliğinin ancak 2023 yılında kurulabilmiş olmasının geç kalmış bir adım olduğu söylenebilir.

TDT ve ATNA

Tüm bu örnekler ATNA'nın etkin bir haber ajansı birliği olma imkânının var olduğunu göstermektedir. Örnekler arasından TDT'nin vizyonuna, güncel ve tarihî şartlarına en fazla uyan durumu Avrupa Haber Ajansları Birliği ve Avrupa ideali göstermektedir. Çokça alıntılanan bir ifadenin de söylediği gibi "Avrupa bir kıta değil bir kavramdır" (Evans s. 594). İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupalılık diye bir varlık ve ortak kimlik yoktu. Avrupalılık kurgulanan bir idealdi. Uzun bir süreç sonunda Avrupalılık ideali ete kemiğe bürünüp hayata geçti. Avrupa Birliği ismi altında kurulan siyasi kurum olmasa bile bugün bir ortak kimlik olarak Avrupalılıktan bahsetmek mümkündür. Bu ortak kimliğin oluşmasında da iletişim ve medya en önemli amillerden birisi olarak vazife görmüştür. Tworek (2013, s. 732), Ferevert'ten (2005, s. 11) aktararak "Avrupalılık bir iletişim ve etkileşim ağıdır" dedikten sonra iletişim ve medyanın Avrupa'nın bir konsept olarak oluşumu tartışmalarında hak ettiği kadar vurgulanmadığını söyler.

Benzer bir şekilde Türk dünyası ideali de çıkış noktası itibarıyla çokça entelektüel bir tasarı ve gazetecilik aktivitesidir (İpek ve Güler, 2023, s. 150). Bu ideal zaman içerisinde ete kemiğe bürünmüş ve kuvveden fiile geçmiştir. Uzun zamana yayılan bu sürecin neticesinde daha önce 2009 yılında kurulan Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi, 2021 yılında Türk Devletleri Teşkilatı adını almıştır. Aradan geçen süre zarfında TDT iş birliği alanlarını ve kapsamını genişletmiştir. Bugün TDT dış politikadan ekonomiye, eğitimden kültüre kadar otuz bir farklı alanda iş birliği faaliyetlerini sürdürmektedir. Örneğin dış politika alanında Dışişleri Bakanları Konseyi, Aksakallar Konseyi gibi çalışma

gruplarının yanında dış politikada müşterek eğitim ve temsilcilik faaliyetleri de yürütülmektedir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2024).

Son zamanlarda Türkiye'nin etkin dış politikası ve Türk dünyasıyla ilgili süreçlerde üstlendiği proaktif rol (Akçapa, 2023, ss. 487-488) TDT'ye üye ülkelerin iş birliğini artırmanın yanında ATNA'nın da en büyük fırsatlarından bir tanesidir. Özellikle Karabağ'ın Ermeni işgalinden kurutulup özgürleşmesi sürecinde Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği destek, TDT'ye üye ülkelerin iş birliği imkânlarını yeniden, daha somut ve daha pozitif bir şekilde değerlendirmelerine neden olmuştur. İkinci Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan lehine zaferle sonuçlanmasında, Azerbaycan'ın 2010 yılından itibaren Türkiye'den aldığı destekle askerî kapasitesini artırmasının önemli bir katkısı olmuştur (Erraslan ve Özdemir, 2021, ss. 324-325; Gök, 2022, ss. 131-132). Bunun yanında savaştan sonraki müzakere ve ateşkes süreçlerinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB)'nin etkinliğini yitirip, Rusya konumunu korurken Türkiye'nin etkili olması da Türkiye'nin bölgede yeni bir aktör olarak yer edindiğini göstermektedir (Erraslan ve Özdemir, 2021, s. 328). Azerbaycan'ın zaferini müteakip imzalanan ateşkes antlaşması sonrasında Türk Konseyi Genel Sekreteri olarak görev yapan Kazak siyasetçi Bağdat Amreyev'in Konsey adına yaptığı açıklamada yer alan "Azerbaycan'ın haklı zaferinin Türk Konseyinin güçlü ilişkilerine yeni bir ivme kazandıracak ve Türk dünyasında entegrasyon süreçlerinin ve birliğin ilerletilmesine yol açacak" (Türk Devletleri Teşkilatı, 2020) ifadeleri ayrıca not edilmelidir.

Bu durumun genelde medya ve iletişim alanındaki iş birliğine özelde ise ATNA'ya yansımaları, Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa'da medya ve iletişim alanında yaşanan süreçlere benzetilerek okunabilir. Avrupa'da Fransız Devrimi, farklı Avrupa uluslarında bir "bilgi talebi fazlası" oluşmasına neden olmuştur (Barth, 2014, s. 37). Devrimle ilgili gelişmelerden haberdar olmak isteyen İngiltere ve Almanya gibi Avrupa ulusları yabancı muhabirler istihdam etmeye başlamışlardır. Türk devletleri arasında artan iş birliği ve Türkiye'nin rolü benzer bir süreci tetiklemiştir. Bu süreç, ATNA'nın etkin bir iş birliği çatısı olması için önemli bir motivasyondur. Üstelik kadim tabirle matbuatın, günümüz ifadesiyle medyanın Türk dünyası üzerindeki kurucu rolü ATNA'dan beklenen ile sınırlı değildir. 20. yüzyılın başlarında Türk dünyası fikrinin oluşmasında gazetelerin önemli bir rolü olmuştur (İpek ve Güler, 2023, s. 139). Tam 1 yüzyıl sonra TDT çerçevesindeki iş birlikleri artarken ATNA'nın kurulmuş olması önemli bir adımdır.

Global haber ajansları -ki aslında bunlar Batı menşeli haber ajanları olarak da isimlendirilebilir- ve onların oluşturdukları birlikler, kaçınılmaz olarak haber ve bilgi emperyalizmini beraberinde getirmektedir. Batılı müreffeh ülkelerin ajansları, tabiatı gereği daha iyi gelirlere sahiptir ve dünya siyasetinde daha etkili olan ülkelerin ajansları oldukları için haber kaynaklarına daha rahat erişim sağlamaktadırlar (Boyd-Barrett, 2011, s. 85). Bir an için bu durumun Batı lehine kasıtlı bir sübjektivite yaratmadığı kabul edilse bile, Batılı haber ajanslarının yaygınlık ve etkinliğinin, küresel haber akışında Batı lehine tek seslilik, Avrupa ve/veya Batı merkezilik ve seçicilik yaratmadığı iddia

edilemez. Tam da bu nedenle UNESCO bünyesinde Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni (New World Information and Communication Order/NWICO) tartışmaları devam etmektedir. Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni anlayışı kapsamında, gelişmekte olan ülkelerin ulusal haber ajanslarını kurup geliştirmesi, Batılı haber ajanslarının emperyalizmini kırmak için değişim ve iş birliği mekanizmaları kurmaları ve alternatif bilgi ve haber kaynakları oluşturmaları tavsiye edilmektedir (Boyd-Barett, 2011, s. 86). Bu açıdan bakıldığında ATNA'nın hem teker teker üye ülkeler hem de bütün olarak TDT için Batı menşeli haber ve bilgi hegemonyasını kırmak noktasında kıymetli bir imkân sunduğu aşikârdır. ATNA üyesi ajanslar, ATNA sayesinde, Batılı küresel haber ajansı birliklerinin ürettiği bilgi ve haberin pasif tüketicisi olmaktan çıkacaklar ve en azından kendi ulusal coğrafyaları için küresel haber sektörüne haber üreten ajanslar olma özelliği kazanacaklardır. Bunun yanında geniş Türk dünyası coğrafyasıyla ilgili haberleri de Batı menşeli değil Türk dünyası menşeli haber kaynaklarından alacaklardır.

Sonuç

ATNA, TDT'nin artan iş birliği eylemlerinin ve çabalarının medya ve iletişim alanındaki yansımalarından biri olarak kurulmuştur. ATNA'nın üyeleri için çeşitli ekonomik ve sektörel avantajlar sağlayan verimli bir haber ajansı birliği olmak için önünde çeşitli fırsatlar ve meydan okumalar bulunmaktadır. Bu çalışmada tartışıldığı üzere, Türk devletlerinin Türkçeyi tam anlamı ile ortak iletişim dili olarak kullanmaya henüz başlamaması ve Türk devletlerinde medyanın sektörel durumu en önemli meydan okumalardandır. Bununla birlikte haber ajanslarında küresel seviyede görülen birleşme eğilimi ve TDT'nin iş birliği iradesi de ATNA'nın başarılı ve verimli bir proje olmak için en önemli fırsatlarıdır.

ATNA'nın meydan okumaları aşip fırsatları iyi değerlendirmesi için TDT'nin iş birliği iradesinin devamı gerekmektedir. Türkiye'nin hem TDT'nin etkinliğini artırmasındaki hem de ATNA'nın kuruluşundaki destekleyici ve cesaretlendirici rolünün devamı ATNA için hayatidir. Türkiye ve diğer TDT üyelerinin iş birliği iradesi, meydan okumaların üstesinden gelmeyi sağlamanın ötesinde katkılar sunma potansiyeline sahiptir. ATNA'nın başarılı ve verimli bir iş birliği çatısı olmasıyla birlikte, Türkçenin ortak iletişim dili olma süreci hızlanacaktır. Bunun yanında Türk devletlerindeki medya ekosistemi de yapılan iş birlikleri sayesinde gelişecektir. Türk toplumları arasındaki etkileşim ve birbirinden haberdar olma imkânı gelişeceği için toplumsal yakınlaşma da artacaktır. Tüm bunlar TDT'ye ait temenniler olmanın çok ötesinde, geçtiğimiz yüzyılda dünyanın farklı yerlerinde ve en çok da Avrupa'da görülen başarılı haber ajanslarının ve birliklerinin doğurmuş olduğu neticeler olmak yönüyle aslında tarihsel tecrübelerdir.



KAYNAKÇA

- Ağır, O., & Aksu, Z. (2024). Efforts for energy-based regionalisation in the Turkic world: The organization of Turkic states. *bilig*, (109), 105–128. <https://doi.org/10.12995/bilig.10905>.
- Altun, F. (2023). The organisation of Turkic states' digital communication and digital diplomacy perspective. *bilig*, (106), 1–33.
- Anadolu Ajansı (AA). (2023, 5 Kasım). Bişkek'te Türk Devletleri Teşkilatı medya toplantısı yapıldı. AA. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bisekte-turk-devletleri-teskilati-medya-toplantisi-yapildi/3022893> Erişim T. 11 Eylül 2024.
- Anderson, B. (2006). *Imagined communities*. Verso.
- Avila, R., & Gutiérrez Valdizán, A. (2013). *Mapping digital media: Guatemala*. Open Society Foundations.
- Barth, V. (2014). The formation of global news agencies, 1859–1914. In W. B. Rayward (Ed.), *Information beyond borders: International cultural and intellectual exchange in the Belle Époque* (ss. 39–60). Routledge.
- Benayas, I. M. (2010). Balanced News Coverage and Awareness of Regional Identity in Globalisation: The Role of News Agencies, Based on the Experience of EFE in Latin America. In Oliver Boyd-Barrett (Ed.) *News agencies in the turbulent era of the Internet* (ss 107–119). Generalitat de Catalunya Agència Catalana de Notícies.
- Bornman, E. (2013). Citizenship, nation-building and diversity: What is the role of the media in all this?. *Communicatio*, 39(4), 432–448. <https://doi.org/10.1080/02500167.2013.852597>
- Boyd-Barrett, Oliver. (2001). *Final Report of the Workshop on News Agencies in the Era of the Internet*. UNESCO.
- Boyd-Barrett, Oliver. (2011). Rethinking News Agencies, National Development and Information Imperialism. *Economic and Political Weekly*, 46(13), 85–94.
- Budak, M. M., & Terzi, H. M. (2021). Scholarship programs as public diplomacy tool and implementations in Turkic Council countries. *bilig*, (96), 229–253. <https://doi.org/10.12995/bilig.9609>
- Bumpus, B. (1979). Broadcasting and audience research in the Middle East. *British Society for Middle Eastern Studies Bulletin*, 6(1), 13–23.
- Calhoun, C. (2016). The importance of imagined communities – and Benedict Anderson. *Journal on Culture, Power and Society*, (1), 11–16.
- Caviedes, A. (2003). The role of language in nation-building within the European Union. *Dialectical Anthropology*, (27), 249–268.
- Duran, H. (2024, 3 Kasım). Yüz yüze görüşme [Kişisel iletişim].
- Ekdale, B. (2021). Engaging the academy: Confronting eurocentrism in journalism studies. In V. Bé-lair-Gagnon & N. Usher (Eds.), *Journalism research that matters*. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197538470.003.0014>

- Erarslan, Fatih, ve Fatma Nur Özdemir, (2021), "Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Önemli Bir Kavşak: İkinci Karabağ Savaşı", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 129(255), 315-34.
- Evans, R. (2010). What is European history? Reflections of a cosmopolitan islander. *European History Quarterly*, 40(4), 593–605.
- Ferevert, U. (2005). Europeanizing German history. *GHI Bulletin*, 36, 9–24.
- Gök, Ali, (2022), "Türk Devletleri Teşkilatı Ve Dağlık Karabağ Zaferinin Yarattığı Fırsatlar". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, TDT Özel Sayısı (Ağustos 2022), 109-45. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrjtj.1093710>.
- Guibernau, M. (2004). Nation formation and national identity. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis/Revue Belge de Histoire Contemporaine*, 34(4), 657–682.
- Haase, F.-A. (2008). Frames to the news and spirals of silence. *Revista Orbis*, 10(4), 29–48.
- İbrahim, Y. (2008). Western-centric media studies in a globalised world: Knowledge archive or impediment to international perspectives? *The Journal of the World Universities Forum*, 1(4), 73–80. <https://doi.org/10.18848/1835-2030/CGP/v01i04/56910>
- İlaslan, S., & Sümer, B. (2023). Uluslararası televizyon akışının platformlaşması bağlamında Avrupa'da kamu hizmeti yayıncılığının dönüşümü ve TRT. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78(22), 333–355.
- İpek, C. D. & Güler, M. Ç. (2023). The origins of the unity idea in the Turkic world. *bilig*, (105), 129-158.
- Lander, E., & Past, M. (2002). Eurocentrism, modern knowledges, and the "natural" order of global capital. *Nepantla: Views from South*, 3(2), 245–268.
- Muhr, T. (2013). Introduction. In T. Muhr (Ed.), *Counter-globalization and socialism in the 21st century: The Bolivarian Alliance for the peoples of our America* (ss. 1–30). Routledge.
- Öksüz, O., & Budak, E. (2022). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde bir kamu diplomasisi enstrümanı olarak medyanın rolü: TRT World örneği. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 21(2), 429–465.
- Özkır, Y. (2020). *Örneklerle uluslararası medyada Türkiye karşıtlığı*. Pruva Yayınları.
- Storr, J. (2016). *Journalism in a small place: Making Caribbean news relevant, comprehensive, and independent*. University of Calgary Press.
- Topsakal, İ., & Zengin, A. K. (2021). Türk Devletleri Teşkilatı: Siyasi, ekonomik ve kültürel çıktılar. *Kriter Dergisi*, (63). <https://kriterdergi.com/dis-politika/turk-devletleri-teskilati-siyasi-ekonomik-ve-kulturel-ciktilar> Erişim T. 2 Eylül 2024.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2015, 18 Ağustos). Enformasyon ve medyadan sorumlu bakanlar ve üst düzey memurları birinci toplantısının imza töreni. TDT Resmi Web Sitesi. https://www.turkicstates.org/tr/haberler/enformasyon-ve-medyadan-sorumlu-bakanlar-ve-ust-duzey-memurlari-birinci-toplantisinin-imza-toreni_521 Erişim T. 26 Ekim 2024.

- Türk Devletleri Teşkilatı. (2020, 10 Kasım). Statement of the Secretary General of the Turkic Council on Nagorno-Karabakh settlement. https://turkicstates.org/en/haberler/statement-of-secretary-general-of-the-turkic-council-on-nagorno-karabakh-settlement_2107 Erişim T. 30 Ağustos 2024.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021). *Türk Dünyası 2040 Vizyonu*. Türk Devletleri Teşkilatı. <https://www.turkicstates.org/> Erişim T. 26 Ekim 2024.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2023, 17 Ekim). Türk Devletleri Teşkilatı medya ve enformasyondan sorumlu bakanlar ve üst düzey yetkililer 5. toplantısı basın duyurusu. TDT Resmi Web Sitesi. https://www.turkicstates.org/tr/haberler/turk-devletleri-teskilati-medya-ve-enformasyondan-sorumlu-bakanlar-ve-ust-duzey-yetkililer-5-toplantisi-biskekte-duzenlendi_3086 Erişim T. 19 Eylül 2024.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2024, 14 Eylül). İşbirliği alanları. TDT Resmi Web Sitesi. <https://www.turkicstates.org/tr/isbirligi-alanlari#7-enformasyon-ve-medya-isbirligi> Erişim T. 14 Eylül 2024.
- Türk Dünyası Haber Ajansları Birliği. (2024). ATNA tüzüğü.
- Tworek, H. (2013). The Creation of European News: News agency cooperation in interwar Europe. *Journalism Studies*, 14(5), 730–742. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2013.810908>.

Hakem değerlendirmesi/Peer review:

Dış bağımsız/Externally peer reviewed

Çıkar çatışması/Conflict of interest:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir/The authors have no conflict of interest to declare

Finansal destek/Grant support:

Yazar bu makalede finansal destek almadığını beyan etmiştir/The authors declared that this article has received no financial support.